

DOI 10.26886/2311-4517.6(105)2025.1

УДК 336.74/76:338:246+338.532](477):339.727.2

**ВІДНОВЛЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ДЛЯ ПРИПИНЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ
Й ПРОТИДІЇ ЕСКАЛАЦІЇ**

Ольга Ривак, кандидат економічних наук, доцент

<https://orcid.org/009-008-3170-3688>

e-mail: belohvastova@ukr.net

Львівський національний університет ім. Івана Франка, Україна, м.

Львів

В країнах з репресивною владою акцент зазвичай ставиться на озброєння, підвищення податків до межі, яка спричиняє інфляцію, безробіття, зубожіння населення, девальвацію, вплив грошового і реального капіталу, еміграцію населення, демографічну кризу, боргову залежність, яку неможливо вирішити нарощуванням експорту. Сьогодні країни Європи і Світу, передусім, повинні дати правильне визначення терміну «кіберзлочин» в нормативно-правовому полі, і, вирішувати проблему кіберзлочинів не завдяки нарощуванню ядерного потенціалу, а завдяки інтелектуальному потенціалу для припинення гібридної війни і стабілізації економічного розвитку.

Ключові слова: *фіскальна політика, монетарна політика, закритість економіки, замкнутість виробничого циклу, ефективність.*

Olga Ryvak, PhD in Economics, Associate Professor. Restoring fiscal responsibility to end the financial and economic crisis and counter escalation / Ivan Franko Lviv National University, Ukraine, Lviv city

In countries with repressive governments, the focus is usually placed on armament and raising taxes to a level that causes inflation, unemployment, impoverishment of the population, devaluation, outflow of monetary and real capital, emigration, demographic crisis, and debt dependence that cannot be resolved by increasing exports. Today, the countries of Europe and the world must first and foremost define the term “cybercrime” correctly in the legal and regulatory framework, and address the problem of cybercrime not by increasing nuclear potential, but by developing intellectual potential to end hybrid warfare and stabilize economic development.

Keywords: *fiscal policy, monetary policy, closed economy, full production cycle, efficiency.*

Вступ. «Світова економіка, схоже, встановлюється на низьких темпах зростання, яких буде недостатньо для стійкого економічного розвитку – з можливістю подальших зустрічних вітрів через посилення політичної невизначеності та несприятливих змін у торговельній політиці, геополітичної напруженості, стійкої інфляції та природних катаклізмів, пов’язаних із кліматом» [1], й використанням шкідливих космічних та біотехнологій тощо. Міжнародні розбіжності, особливо щодо торгівлі, зруйнували багато політичних визначеностей, які допомогли скоротити крайню бідність і розширили добробут після Другої світової війни – стверджує головний економіст Групи світового банку та старший віце-президент Індерміт Гілл. Очікується, що глобальне зростання цього року буде найслабшим за останні 17 років, якщо не врахувати відверті рецидиви. До 2027 року очікується, що середнє зростання світового ВВП у 2020-х роках становитиме лише 2,5% - найповільніший темп за будь-яке десятиліття з 1960-х років. Настав час для перезавантаження, яке передбачає відновлення

глобальної співпраці та фіскальної відповідальності і невпинну зосередженість на створенні робочих місць. Очікується, що в 2025-му темпи глобального зростання знизяться до 2,3%. Дії внутрішньої політики мають вирішальне значення для стримування інфляції та зміцнення фіскальної стійкості. [2, с. 3]. Від Індерміт Гілка – тримати баланс приватних і суспільних інтересів. Зростання світового ВВП включає нарощування видатків на війну і оборону з усіма негативними побічними наслідками.

«За останні п'ятдесят років світова економіка пережила чотири хвилі накопичення боргу. Перші три хвилі боргу завершилися фінансовими кризами в багатьох країнах з ринками, що розвиваються та в країнах, що розвиваються. Остання, з 2010 року вже стала свідком найбільшого, найшвидшого та наймасштабнішого зростання боргу... Поточні низькі процентні ставки пом'якшують наслідки боргової залежності [3], а ставка процента – ціна національної валюти знижується із зниженням інфляції.

Прем'єр-міністр Данії Метте Фредериксен представила в Європарламенті пріоритети головування у другому півріччі 2025-го в Раді Європи. «Головування Данії в Раді ЄС має дві головні цілі. Перша – безпечна Європа, а друга – «конкурентоспроможна й «зелена» Європа». Вона наголосила на необхідності подальшої підтримки України – військової, фінансової і політичної. Закликала до посилення тиску на Росію – «за допомогою найжорсткіших санкцій, які тільки можливі». Вказала на численні загрози, з якими стикається нині ЄС: війна Росії проти України, міграційний тиск, конфлікти на Близькому Сході, ризик торговельних війн, зростання митних тарифів, зростання технологічної конкуренції, кліматична криза. «Мусимо бути готові захищати наші демократії, наші свободи, наші права і наш добробут усіма доступними засобами» - наголосила Фредериксен.

«Не можна недооцінювати загрозу зі Сходу. Москва може становити реальну військову загрозу для Європи і НАТО. Росія вже не діє наодинці. Солдати й снаряди з Північної Кореї, ракети з Ірану, військові технології з Китаю. Мусимо збудувати значно сильнішу європейську оборонну промисловість» - заявила Фредериксен, говорячи про план ReArm Europe (Переозброїмо Європу). Висловила за підтримку розширення ЄС, яке охопить Україну, Молдову й країни Західних Балкан. Копенгаген приділить увагу проблемі міграції. «Громадяни мають право на безпеку. Мусимо зміцнювати зовнішні кордони й покращувати процедури повернення. Данія сприятиме законодавчим пропозиціям, що гарантують ефективнішу відповідь Росії, «яка використовує міграцію як зброю на наших східних кордонах». Підкреслила важливість «чистої» енергії, сучасної інфраструктури, припинення залежності Європи від російських енергоносіїв. Вказала на доцільність укласти нові торговельні угоди, зокрема з Mercosur (економічним союзом держав Південної Америки), і забезпечити собі доступ до стратегічної сировини [4, с. 9].

Вторгнення Росії продовжує завдавати приголомшливих втрат українському народу та економіці. З початку 2022 року рівень бідності в Україні зріс щонайменше на 1,8 млн. людей і досяг 9 мільйонів. Україні знадобиться щонайменше 524 млрд. дол. США протягом наступного десятиліття для відновлення. Хоча експорт відновився, але фінансова система крихка [5]. Ситуація з економікою в Росії найгірша від початку повномасштабного вторгнення. В Росії почалася стагнація. Цивільні галузі демонструють значний мінус, різко зростає дефіцит бюджету, а джерел для його покриття майже не залишилося. У 2022 році вже проводили першу мобілізацію, але через негативну реакцію суспільства перейшли на контрактників і кожного року

витрачають приблизно 3,5 трильйона рублів - близько 40 млрд. доларів. Контрактникам виплачують 20-30 тисяч доларів залежно від регіону. Зараз таких грошей в Росії немає [6].

Виклад основного матеріалу. За даними групи Black Group, що аналізує супутникові знімки, Росія прокладає нові залізничні колії вздовж кордонів із Фінляндією і Норвегією, а також до кордону з Естонією. За інформацією The Wall Street Journal, один європейський розвідник заявив, що РФ може спробувати перевірити згуртованість Альянсу, вдавшись до вторгнення у невелику країну НАТО, наприклад, Естонію, де чимало етнічних росіян. Як інформує The Wall Street Journal, Росія нарощує військову присутність вздовж кордону з Фінляндією. Зокрема, в Петрозаводську, за 160 км від російсько-фінського кордону, росіяни планують будівництво нових казарм, полігонів і складів – під нове армійське угруповання, до складу якого увійдуть десятки тисяч військових.

Згідно Статуту НАТО, країни-члени Альянсу мають витратити на оборону не менше 2% ВВП, а президент США Дональд Трамп вважає, що витрати держав країн Альянсу на оборонні цілі не повинні бути менше 5% ВВП. Згідно оприлюдненого генеральним секретарем НАТО Марком Рютте звіту за 2024 рік, оборонні витрати Канади та європейських країн-членів зросли на понад 19%, проте, лише 22 з 32 держав Альянсу витратили на оборону понад 2% ВВП. Перші три місця у цьому рейтингу посідають Польща (4,07% ВВП), Естонія і Латвія. На четвертому місці – США, які у 2024-му витратили на оборону 3,19% ВВП. В цьому році військовий бюджет США становив 886 мільярдів доларів, тобто 64% усіх військових витрат Альянсу [7, с. 9]. Європейський Союз прийняв програму переозброєння загальною вартістю 800 млрд. євро. Der Spiegel пише, Звіт Кільського інституту світової економіки (IFW) і Аналітичного центру Bruege (Брюссель)

свідчить – виробництво озброєнь у Європі «зростає не настільки швидко, щоб устигнути за загрозою зі Сходу» [8, с.9].

Росія розгортає нову фазу гібридної війни в космосі. Кремль розглядає можливість «ядерного саботажу» на орбіті, який здатний вивести з ладу супутники США, Європи та приватних компаній на кшталт Space X, з допомогою розміщення ядерної зброї в космосі. Один з можливих сценаріїв дій Росії – детонація ядерного заряду поблизу радіаційного поясу Ван-Аллена – області, розташованої навколо Землі приблизно на висоті 1000-6000 кілометрів – внутрішній шар поясу, і зовнішній шар поясу – простягається від 13000 до 60000 кілометрів. Ці пояси виконують важливу захисну функцію – вони екранізують земну поверхню від шкідливого випромінювання та сонячного вітру. Відповідно, Народно-визвольна армія Китаю активно готується вивести з ладу ворожі супутники, якщо почнеться конфлікт. КНР йде своїм шляхом. Згідно з аналізом західних фахівців, китайські вчені за останні десятиліття суттєво просунулися в моделюванні ядерних вибухів у навколосемному просторі, мовиться в матеріалі Defence One. Підриг ядерного пристрою в космосі став би не лише воєнно-технологічним, а й геополітичним землетрусом. Такий крок порушує кілька фундаментальних міжнародних угод. Договір про космос 1967 року прямо забороняє розміщення в космічному просторі ядерної зброї чи будь-яких видів зброї масового знищення, а також випробування зброї на орбіті. У 2024 році світова спільнота намагалася закликати РФ і КНР дотримуватись цих зобов'язань – на розгляд Радбезу ООН було винесено резолюцію із вимогою не розміщувати ядерну зброю в космосі. Однак Москва наклала вето, а Пекін утримався [9].

З нагоди 60-річчя відкриття австралійського центру далекого космічного зв'язку NASA в Канберрі, агентство оголосило про

будівництво нової параболістичної антени, яка зможе підтримувати зв'язок з апаратами Voyager і не тільки, вона суттєво розширить можливості комунікації з космічними апаратами на далеких орбітах і за межами Сонячної системи. Це буде шоста антена нового покоління для Deep Space Network. Основна частина конструкції – бетонний п'єдестал, розташований під землею, в якому буде розміщено сучасну електроніку та приймачі в кліматично контрольованому приміщенні. Введення станції в експлуатацію заплановано на 2029 рік. П'ята антена готується до доставки в США (Голдстоун), а четверту запустили у 2022 році в Мадриді. NASA має три об'єкти Deep Space Network (DSN), рівномірно розташовані на різних континентах – у США, Іспанії та Австралії – що дозволяє підтримувати постійний зв'язок із більшістю космічних місій незалежно від обертання Землі. Deep Space Network була офіційно створена 24 грудня 1963 року після об'єднання перших наземних станцій, зокрема об'єкта в пустелі Мохаве (США), з новим центром управління в Лабораторії реактивного руху в Південній Каліфорнії. У 1964 році до системи приєднався центр у Мадриді, в 1965 році – в Канберрі. Відтоді об'єкти DSN підтримували сотні місій, включаючи висадки місій «Аполлон» на Місяць [10].

03.03.2025 р. з'явилось повідомлення, що Президент США Дональд Трамп призупинив поставки військової допомоги Україні. Очевидно президент США намагався змусити Україну сісти за стіл переговорів, щоб запобігти подальшим втратам на полі бою. У CNN зауважили, що таке рішення Трампа є кроком, який може «зміцнити руку Путіна». Зупинку військової допомоги підтримали всі радники Трампа. Серед республіканців одноголосного рішення не було. Конгресмен Дон Бекон зауважив, Іран, Північна Корея й Китай не призупинять свою військову допомогу і економічну підтримку Росії

[11].

Міністр Південної Кореї повідомив, що Північна Корея може мати 2 тонни високозбагаченого урану, очищеного до рівня 90%. Згідно стандартів МАГАТЕ цього достатньо для створення 40 атомних бомб. Центрифуги на чотирьох об'єктах КНДР працюють для накопичення ядерного матеріалу. Загалом Північна Корея провела шість підтверджених ядерних випробувань (останнє – 2017-го) – усі підземні із зростанням потужності [12, с. 5].

5 березня 2025 року Президент Франції Емманюель Макрон звернувся до нації, до Європи й всього світу з історичною промовою «Нова ера Європи: чому в Росії істерика та як реагує світ». Він сказав, що Росія зараз і на роки стала загрозою для Франції та Європи. Вона вже перетворила конфлікт в Україні в глобальний. Мінські угоди, до яких апелює команда Трампа не працюють, мирним угодам з Росією не можна довіряти. Агресивність Росії не знає меж. Вона продовжує озброюватись, витрачаючи понад 40% свого бюджету на військові потреби. До 2030 року Росія планує мобілізувати 3 мільйони солдатів і побудувати 4 тисячі танків, 300 винищувачів – це виклик безпеці Європи. Росію потрібно примусити до миру, мир повернеться тільки «з втихомиреною Росією». Мир не може бути побудований за будь-яку ціну і під російським диктатом, і не може бути капітуляцією України.

Виникли нові умови. Європа не може покластися на США як гаранта своєї безпеки. Залишатися глядачами під час російської агресії проти України – було б божевіллям. Ми маємо зараз прийняти рішення щодо України, для безпеки французів, для безпеки європейців. Розміщення контингентів європейських військ в Україні не виключається. У Франції найефективніша армія в Європі. Наступного тижня Франція збере начальника штабів країн готових «гарантувати

мир в Україні» для фіналізації конкретного плану дій. Дали старт дискусії про використання ядерної зброї Франції для захисту всього ЄС. Майбутнє Європи не має вирішуватися в Вашингтоні чи Москві. Незалежно від того, чи вдасться досягти миру в Україні швидко, держави Європи мають самі озброюватися та здійснювати спільну оборону заради миру та стримування ворога. Франції потрібно подвоїти власний оборонний бюджет [13].

6 березня 2025 року в Брюсселі відкрився саміт країн ЄС. Президент України Володимир Зеленський провів зустріч з Президентом Франції Емманюелем Макроном. Лідери мають чітке бачення того, що справжній тривалий мир можливий на основі взаємодії України, всієї Європи та США. Під час зустрічі Президента України Володимира Зеленського з Генеральним секретарем НАТО Марком Рютте йшлося про оборонну підтримку нашої держави, зокрема зміцнення ППО та виконання домовленостей досягнутих на Вашингтонському саміті НАТО [14, с. 1]. Президент Європейської ради Антоніу Кошта за підсумками безпекового саміту про непохитну позицію Євросоюзу повідомив: «Держави-члени можуть негайно збільшити свою підтримку. Кілька держав уже оголосили про зобов'язання надати до 15 мільярдів євро» [15, с. 1].

Заступник міністра оборони України з питань європейської інтеграції Сергій Боев узяв участь у зустрічі національних директорів з озброєння у штаб-квартирі НАТО у Брюсселі. У заході брали участь понад 40 країн, які також беруть участь в засіданнях Контактної групи з питань оборони України (формат «Рамштайн»). Боев ознайомив партнерів з виробничими спроможностями українських компаній та потребою в їхньому фінансуванні. За час повномасштабного вторгнення спроможності українського ОПК зросли у понад 35 разів і зростають надалі. Для використання цих спроможностей в повному

обсязі Україна потребує інвестицій партнерів. За підсумками засідання Україна, Велика Британія, Німеччина, як лідери контактної групи, виступили із спільною заявою, у ній погоджено якнайшвидку реалізацію зобов'язань перед Україною щодо допомоги для захисту суверенітету й цивільного населення [16, с. 1].

7.05.2025 р. в Києві відбулося обговорення Економічного огляду України, який підготувала Організація економічного співробітництва та розвитку. У документі проаналізовано стан економіки України, а також окреслено основні напрями для структурних змін: (1) забезпечення макрофінансової стабільності та (2) фіскальної стійкості, (3) зміцнення робочої сили, зокрема активізацію участі в ринку праці жінок, ветеранів, людей з інвалідністю, (4) розвиток конкурентного бізнес-середовища, зокрема через реформу державних підприємств, (5) прозоре регулювання та розбудову капітального ринку. Українська сторона подякувала експертам ОЕСР за змістовну аналітику [17, с. 1]. Проте внутрішній ринок фізичного капіталу залежить від його фінансування. Високий рівень інфляції швидко знецінює амортизаційні відрахування. Відплив грошових потоків за кордон внаслідок непомірного підвищення рівня оподаткування, нестабільності податкової системи, її громіздкості підриває основи національного виробництва в усіх галузях економіки, руйнує фундамент підвищення добробуту населення країни. Станом на 01.05.2025 р. міграція кредитів корпоративного кредитного портфеля в Україні у NLP за 12 місяців (частка від загальної суми боргу боржників, які зазнали дефолту протягом 12 місяців, відповідно до вимог НБУ Положення №351) становила в сільському господарстві – 1,7%, в торгівлі нафтопродуктами – 4,1%, в оптовій торгівлі – 5,4%, в добувній промисловості – 10,0%, в металургії – 8,8%, в виробництві будівельних матеріалів – 3,3%, в легкій промисловості – 8,5%, в

«зеленій» енергетиці – 10,2%, в будівництві – 7,1% [18, с. 28].

8.05.2025 р. Верховна Рада України ратифікувала Угоду між Урядом України та Урядом США про створення Американсько-українського інвестиційного фонду відбудови, яку Україна та США підписали 3 квітня 2025 року. Ключові гарантії для України: (1) Відповідність Конституції та курсу на ЄС. Угода узгоджується з чинним законодавством і міжнародними зобов'язаннями України; (2) Контроль над ресурсами. Надра, територіальні води та ресурси залишаються у власності України. Лише Україна визначає умови та місця видобутку; (3) Збереження державної власності. Державні компанії залишаються у власності України. Угода не впливає на приватизаційні процеси; (4) Оптимальні законодавчі зміни. Для функціонування фонду потрібні лише обмежені зміни до Бюджетного кодексу України, - повідомив Мінфін. Угода ратифікована законом України від 08.05.2025 №4417-ІХ. Як працюватиме фонд: (1) Майбутня американська військова допомога збільшуватиме капітальний внесок США у фонд, стимулюючи Сполучені Штати продовжувати військову допомогу Україні; (2) Україна спрямовує до фонду 50% майбутніх доходів від нової ренти на нові ліцензії на нові ділянки. Доходи від уже чинних проєктів, або заплановані у бюджетні надходження, не входитимуть до фонду; (3) Кошти фонду інвестуються виключно в Україну – у відбудовні проєкти або відбудову інфраструктури; (4) Перші десять років прибутки не розподіляються, а повністю реінвестуються в українську економіку. Потім можуть бути розподілені між партнерами; (5) Управління фондом здійснюється на паритетних засадах між Україною і США, що допоможе залучати додаткові інвестиції і технології в українську економіку. Фонд підтримує уряд США через Корпорацію з фінансування міжнародного розвитку (DFC), яка допомагає залучати інвестиції та технології від фондів і компаній у

США та ЄС й інших країн, що підтримують боротьбу України проти ворога; (6) Угода надає податкові гарантії. Доходи і внески фонду не оподатковуються ні у США, ні в Україні, – повідомлено в Мінекономіки [19, с. 2].

Рішенням Кабінету Міністрів України затверджено перелік критичних і стратегічних мінералів, а також 60 ділянок надр для аукціонів і 26 ділянок для конкурсів на укладання угоди про розподіл продукції, що дасть змогу залучити інвесторів до видобутку літію, титану, міді та інших стратегічних корисних копалин для зміцнення обороноздатності та розвитку економіки України. «Схвалений урядом документ – фундамент для відкриття українського ринку стратегічної та критичної сировини, наповнення Американсько-українського інвестиційного фонду. Він наблизить нас до успішного виконання вимог Плану Ukraine Facility, стандартів, задекларованих Європейським актом про критичну сировину, що важливо в контексті євроінтеграції галузі» - зауважила міністр захисту довкілля та природних ресурсів Світлана Гринчук. Документи розроблено на виконання Закону України №4154-ІХ, а також на виконання розділу 13 Плану України для Ukraine Facility. [20, с. 2].

Оборонну і технологічну співпрацю між Україною та ЄС обговорили під час зустрічі у Києві прем'єр-міністр Денис Шмигаль і єврокомісар з питань оборони та космосу Андрюс Кубілюс. Мова йшла про перші кроки у реалізації плану ReArm Europe та нещодавно представлену Білу книгу щодо майбутнього європейської оборони, зацікавленість України у співпраці в межах ініціативи «Безпека та дії для Європи» разом з європейськими компаніями, про конкретні механізми, які змусять Росію компенсувати завдані нашій державі збитки та важливість власного супутникового зв'язку і проблематику цього питання в контексті ведення війни, про можливості для

українських підприємств у межах європейської оборонної промисловості, повідомив Міністратепром, про новий кредитний механізм ЄС SAFE для закупівлі озброєння, зацікавленість української сторони у долученні до цього інструменту, повідомив Міноборони [21, с. 1].

14.05.2025 р. міністр фінансів України, керуючий від України в ЄБРР Сергій Марченко взяв участь у панельній дискусії, присвяченій підтримці України. Захід організований Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) відбувся в Лондоні. У дискусії взяли участь президент ЄБРР Оділь Рено-Бассо, канцлер казначейства Великої Британії Рейчел Рівз, міністр фінансів Ірландії Паскаль Донаг'ю. Обговорювали ключові виклики та можливості для України в умовах повномасштабної війни, адаптацію української економіки до воєнного стану, роль міжнародної спільноти в підтримці України під час війни та в післявоєнній відбудові, шляхи залучення зовнішніх і внутрішніх інвесторів. Сергій Марченко повідомив, що після падіння ВВП на 28.8% 2022 року, 2023-го та 2024-го економіка України зростала – на 5,5% та 2,9% [22, с. 1]. Проте стрімке зростання рівня виробництва в сфері воєнно-промислового комплексу, збільшення витрат на армію вплинуло на показник ВВП. Добробут населення невпинно знижується. Партнери відзначили, що створення сприятливого середовища для розвитку приватного сектору й залучення інвестицій має передбачити міжнародну співпрацю у зміцненні енергетичної безпеки, модернізації інфраструктури. Особливу увагу було приділено потребі в інноваційних фінансових рішеннях, зокрема розширенню страхування інвестицій на випадок воєнних ризиків [22, с. 2].

В початку червня 2025-го президент України Володимир Зеленський на зустрічі із сенатором США Ліндсі Гремом і Річардом

Блюменталем, які представляють республіканську та демократичну партії США обговорив законодавчу ініціативу Сполучених Штатів щодо посилення санкцій проти РФ, координацію дипломатичних зусиль для досягнення справедливого і тривалого миру і розвиток двосторонніх відносин між Україною і США. Керівник Офісу Президента України Андрій Єрмак на зустрічі з американськими сенаторами окремо подякував за законопроект про посилення санкцій проти Росії і відзначив важливість того, що документ передбачає запровадження сильніших обмежень не лише проти Росії, а й проти будь-якої країни, що фінансує військову машину держави – агресора. [23, с. 2].

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну Мінфін США запровадив санкції проти кількох осіб та трастів у Ліхтенштейні, пов'язаними з двома путінськими олігархами. Після цього інші керівники трастів, побоюючись санкцій, почали масово залишати керівні посади в фондах. Втеча керівників трастів призвела до того, що значна частина російських активів виявилася замороженою у цих фондах, у тому числі яхти і нерухомість, розкидані по всьому світу, - зазначає Reuters. Через відставки керівників постраждали 475 трастів. Влада Ліхтенштейну вирішила запровадити централізоване управління цими фондами та посилити контроль над ними. Міністерство юстиції зайнялось призначенням керівників 350 трастів. 40 трастів виявилось в процесі ліквідації. Ще для 85 трастів не вдалося призначити виконавців ліквідації. У Ліхтенштейні діють близько 20 тисяч трастів, які багатії з усього світу використовують як податковий офшор. Російські статки в Ліхтенштейні створили кризу в країні, оскільки країна є домом для тисяч трастів з низьким оподаткуванням, серед яких сотні мають зв'язки з росіянами. Ліхтенштейн є об'єктом санкційного тиску Заходу проти Москви, пише

24 Канал з посиланням на Reuters. Вартість усієї трастової галузі Ліхтенштейну оцінюється приблизно у 930 мільярдів доларів США. Мінус 2,6 трильйона рублів: в Росії дефіцит бюджету зріс у понад 3-и рази [24].

На основі відкритих даних та даних європейських осінтерів (аналітиків, які шукають інформацію з відкритих реєстрів, сайтів та статистичних даних) Карпатський інститут європейських студій з'ясував: фінансові установи з угорським та австрійським корінням не лише залишаються на російському ринку – активно, масштабно беруть участь у фінансуванні підприємств, які забезпечують війну проти України. Зокрема, угорський OTP Bank, філія якого в Росії обслуговує рахунки підприємств оборонно-промислового комплексу, що прямо забезпечують збройні сили РФ. Подібну гібридну/шахрайську схему реалізує Raiffeisen Bank International (RBI) – російська філія австрійського банку. «Карпатський інститут європейських студій разом із партнерами дійшов чіткого висновку: Росія не просто користується слабкими місцями західної санкційної системи – вона створила всередині Європи власний тил, прикритий європейськими банками, інвестиціями та «мирними» контрактами. Поки українці тримають оборону на передовій, на тиловому фронті – у фінансових центрах Європи – хтось методично годує війну, видаючи смертоносну зброю за зерно й ракети, за антибіотики» [25, с. 6].

Служба безпеки України операцією «Павутина» довела, що війна завдає відчутних збитків і втрат зокрема й агресору. 1 червня 2025 року СБУ провела унікальну спецоперацію на території Росії, підготовка до якої тривала понад півтора року. Її наслідком стало ураження 41 військового літака, що становить 34% стратегічних носіїв крилатих ракет на аеродромах базування. Серед них – бомбардувальники – ракетоносії Ту-22 М3, Ту-95 МС, Ту-95, що

запускають крилаті ракети по Україні, а також літаки далекого радіолокаційного виявлення та управління А-50. Орієнтовно вартість ураженої стратегічної авіації становить понад 7 млрд. дол. США, повідомив Офіс президента [26, с. 1].

«В червні 2025-го «Світ з острахом спостерігав за черговою близькосхідною війною, що після довгого «тління», як сірник, спалахнула між Ізраїлем та Іраном, до якої на боці Тель-Авіва доєдналися Сполучені Штати. 13 червня Ізраїль завдав превентивного удару по «ядерній програмі» Ірану, знищивши сотню цілей, зокрема майже всі командні пункти, військову верхівку, військову авіацію, радари, пускові установки противника. Іран відповів руйнівними нальотами ударних безпілотників. А вирішальне слово сказали США, коли точними скидами 13-тонних «протибункерних» зарядів із «невидимих» стратегічних бомбардувальників знищили ядерні об'єкти Ірану у Фордо, Натанзі та Ісфахані. І хоча режим Хаменеї 23 червня відповів ракетною атакою по американських базах у Катарі, суттєвої шкоди союзникам США це не завдало. Більше того, пришвидшило припинення вогню. За словами Президента США, близькосхідні сусіди за посередництва Катару домовилися про перемир'я, яке сподівається Трамп, стане постійним» [27, с. 6]. В Ірані повідомили, що вивезли ядерні об'єкти до удару США і не збираються зупиняти свою ядерну програму. Основні тези із звернення Дональда Трампа – ключові ядерні об'єкти Ірану повністю знищені. [28].

В кінці червня 2025-го у Страсбурзі Президент України Володимир Зеленський і генеральний Секретар Ради Європи Ален Берсе підписали Угоду про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. Судитимуть росіян та їхніх спільників.

На полях саміту НАТО в Гаазі Президент України провів зустріч із Президентом Сполучених Штатів Америки Дональдом Трампом.

Лідери обговорили практичні кроки щодо посилення української армії відповідними засобами та захист жителів України. Йшлося про зміцнення повітряної оборони України. Домовилися продовжити цей діалог із залученням європейських партнерів. Президент України провів зустріч з лідерами держав формату Е5 (Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія, Польща) та Генеральним Секретарем НАТО Марком Рютте. Марк Рютте нагадав, що країни Е5 та інші партнери вже оголосили про значну підтримку, включно із системами ППО, танками, БМП, артилерійськими системами, дронами та боєприпасами. Альянс має понад 70 проєктів, спрямованих на розбудову майбутніх сил та секторів безпеки України, і це робить шлях України до НАТО незворотним [29, с. 2].

«Транзитом» через Північноатлантичний альянс, США вироблять – представники Європи і Канада заплатять і передадуть Україні у найближчі два-три тижні виділену свою новітню зброю на понад 10 млрд. дол. США. Серед іншого в цьому пакеті будуть 17 систем ППО Patriot, артилерійські снаряди, ракети великої дальності для ударів углиб Росії. Трамп попередив Путіна: якщо в Кремлі протягом 50 днів не укладуть угоди щодо мирного врегулювання в Україні, проти Росії та її торговельних сателітів, США запровадять нові санкції: на 100% підвищать митні тарифи. [30, с. 7].

На антизахідному саміті «Шанхайської організації співробітництва» лідер комуністичного Китаю Сі Цзіньпін заявив: «Із огляду на прискорення глобальних змін, безпрецедентних за століття, і зростання кількості масштабних і непередбачуваних чинників, відповідальність ШОС за підтримку регіонального миру й сприяння розвитку є ще більшою». На думку Пекіна, ера домінування Заходу у світі добігає кінця, у світі й надалі триватимуть війни, причому їх буде більше... Проте, Сі Дзіньпін не уточнив, що одна з країн-засновниць

ШОС – Росія розв'язала (з дозволу й за сприяння Китаю) найкривавішу війну, яка за задумом Пекіна, має послабити Захід. «Прискорення безпрецедентних глобальних змін» є черговим нагадуванням США та ЄС про те, що Китай, Індія та інший «глобальний Південь мають укупі практично таку саму економіку, як увесь Захід (крім США і ЄС, у політичному й економічному сенсах, до Заходу належать також Австралія, Нова Зеландія, Південна Корея і Японія) [31, с. 9].

У 2022 році, з початком повномасштабної війни проти України Японія приєдналася до найжорстокіших санкцій разом з іншими провідними державами, та значно активізувала допомогу Україні. Японія чітко засудила російську агресію й, по суті, зробила найбільший внесок серед азійських країн – як у підтримку України, так і в протидію Росії. 2022 року японський уряд ухвалив рішення поступово збільшити оборонні видатки до 2% ВВП. Відбуваються спільні військові навчання США та Японії. Зараз США намагаються переконати Японію збільшити оборонні видатки до 5% ВВП, проте в Японії проявляють обережність щодо надмірного озброєння. Ситуація в Східній Азії погіршується. Росія та Китай, часто використовують риторику про повернення до мілітаризму. Загалом в японському суспільстві зростає усвідомлення загрози з боку Китаю. Японський бізнес бачить у співпраці з Україною не лише економічний сенс, а й певну місію: допомога у відновленні буде корисною і для України, і для Японії, - розповідає Такамі Хірано – журналіст і редактор Укрінформу, колишній дипломат. «Що стосується конкретних напрямків – тут є великий потенціал для симбіозу. Наприклад, Україна вже сьогодні має унікальний досвід у сфері військових технологій – безпілотники, штучний інтелект на полі бою. Це те, чого немає в Японії, і те, що тут дуже цінують. Водночас у Японії сильні позиції в фундаментальних

дослідженнях і прикладних розробках у сфері ШІ», - повідомляє Такамі Хірано. Однак, чи не звучить це як попередження, і, як хибний шлях співпраці? «Я вважаю, що після завершення війни найпомітніші зрушення відбудуться саме в бізнес сфері. Зараз японські компанії ще обережні, але багато з них уже по суті «в черзі» - і як тільки ситуація стабілізується, вони готові заходити на український ринок», - повідомив Такамі Хірано [32].

Віцепрем'єр-міністр з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій – міністр цифрової трансформації Михайло Федоров повідомив, що «Мінцифри» зосереджене на активному впровадженні штучного інтелекту в сервіси «Дії» та створенні національної мовної моделі (LLM) – нейромеріжі, яка працює за принципом людського мозку [33, с. 1]. Постає питання – наскільки застосування вищезгаданих «інноваційних» технологій в сфері «штучного інтелекту» є і буде в майбутньому корисним в оборонній галузі, в освіті, науці, в сфері охорони здоров'я, для усього живого й суцього на Землі? Практика підтверджує, що ні. «Згідно з дослідженням вчених із Массачусетського технологічного інституту (США), люди, які використовують «боти» штучного інтелекту (ШІ), як-от популярний ChatGPT, мають значно нижчу мозкову активність – порівняно з тими, хто самостійно вирішує тестові завдання». Вчені стверджують, що наслідком використання інструментів ШІ є так званий «небезпечний борг». Люди, що постійно звертаються по допомогу до «ботів» ШІ, поступово стають нездатними до розумової діяльності, перестають самостійно аналізувати й навіть розуміти інформацію [34, с. 9].

«За даними польського CBOS (Центру досліджень громадської думки), у лютому 2025 року симпатію до українців відчували тільки 30% поляків – на 10% менше, ніж у лютому 2024-го. Водночас поляків, які відчують до українців неприязнь, на початку цього року стало аж

38%. Антиукраїнську «хвилю» у польському сегменті популярних соціальних платформ «препарували» Асоціація Demagog та Інститут моніторингу медій (Польща). Згідно з їхнім звітом понад 92% польських антиукраїнських постів з'явилося на платформі Twitter, належить найбагатшій людині світу, одіозному американському мільярдеру Ілону Маску» [35, с. 9].

10-11.07.2025 р. в Римі відбулася Конференція з питань відновлення України URC – 25. Це четвертий захід на підтримку відбудови України від наслідків повномасштабної російської агресії. Попередні відбулися в Лугано (2022), Лондоні (2023) та Берліні (2024). В заході взяли участь майже 400 представників урядів, бізнесу, громадського суспільства. Серед них понад 100 глав держав і урядів та очільників міжнародних організацій. На відкритті Конференції Президент Володимир Зеленський заявив: «Щоночі Росія запускає сотні дронів і ракет, тому Україна потребує збільшення інвестицій у протиповітряну оборону та створення коаліції країн для відновлення». На конференції представлено понад 500 компаній, до підписання готові майже 200 угод на понад 10 мільярдів євро.

Прем'єр-міністр Денис Шмигаль повідомив: «За висновками конференції буде підписано нові фінансові та інвестиційні угоди, відбудеться запуск платформи для залучення приватного капіталу, поглиблення партнерства між урядами, бізнесом, міжнародними організаціями та українськими громадянами. Для підтримки відбудови та модернізації України наша держава розробила концепцію, яка передбачає створення двох фондів обсягом 1 трильйон доларів. *Перший* – «Фонд Україна» на 540 млрд. дол. США, адмініструватиметься Україною, формуватиметься за рахунок конфіскованих російських активів, а також спеціального податку на експорт російської сировини. *Другий* – «Європейський структурний

фонд» на підтримку України обсягом 460 млрд. дол. США, - охоплюватиме інвестиції європейського приватного сектору для розвитку виробництва в Україні». Стратегічні завдання, які стоять перед урядом та Україною: підтримувати та посилювати тиск на Росію за допомогою санкцій і забезпечити достатню кількість фінансових ресурсів для протистояння російській агресії та пов'язаним з нею викликам.

На Конференції з відновлення України URC–2025 Європейська комісія офіційно представила ініціативу із створення *Європейського флагманського фонду для відбудови України* (European Flagship Fund for the Reconstruction of Ukraine). Про започаткування фонду, в межах підходу Team Europe, для прискорення відбудови України та її підтримку на шляху до членства в ЄС, яку вже підтримала Франція, Німеччина, Італія, Польща та Європейський інвестиційний банк – офіційно оголосила Президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляйен. Вона заявила: «Завдяки початковому капіталу обсягом 220 мільйонів євро фонд має на меті мобілізувати 500 мільйонів євро до 2026 року, здійснюючи стратегічні орієнтовані на результат інвестиції переважно в акціонерний капітал». Головними інвесторами фонду на початковому етапі стануть його ініціатор – Єврокомісія (через Ukrain Investment Framework), а також провідні банки розвитку: Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW), Cassa Depositi e Prestiti (CDP), Proparco&Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Передбачено, що початкові інвестиції можна здійснити до кінця 2026 року. Триває вивчення ринку, і оголошено конкурс на підбір керуючої компанії Європейського флагманського фонду для відбудови України, яку буде обрано на основі конкурсу з липня до жовтня 2025 року. Пріоритетними секторами для інвестицій стануть: енергетика з акцентом на поновлювану, інфраструктура,

цифрова трансформація, модернізація промисловості, виробництво товарів подвійного призначення – критичних матеріалів (CRM). ЄС, Німеччина, Польща, Італія та Франція через свої банки розвитку внесуть перший капітал, який послужить основою для подальшого залучення приватних партнерів. Передбачено, що у фонд зможуть інвестувати всі країни – члени ЄС, міжнародні партнери, інституційні інвестори, українські фонди та приватні інвестори. [36, с. 2]. Підсумком конференції з питань відновлення України (URC–2025), стало підписання конкретних угод, меморандумів та спільних заяв на загальну суму понад 3,5 мільярдів євро. [37, с. 1].

Канцлер Німеччини Фрідріх Мерц заявив, що Росія має відшкодувати Україні збитки на суму близько 500 мільярдів євро. Доки країна-агресорка цього не зробить, вона не отримає доступу до своїх заморожених активів [38, с. 2]. Комітет Сенату США з питань збройних сил 11 липня підтримав виділення 500 млн. дол. США на безпекову допомогу Україні в межах оборонного бюджету на 2026 фінансовий рік. Ініціатива сприяння безпеці Україні продовжена до 2028 року [39]. Президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн про програму фінансової підтримки Ukraine Facility у новому бюджеті ЄС на 2028-2034 роки повідомила: «Ми надаємо 100 мільярдів євро для України. Ми подвоюємо загальний фонд допомоги – для підтримки відновлення, стійкості та її шляху до членства в ЄС». [40, с.1]. ЄС вже інвестував 175 млрд євро для посилення оборони та підтримки економіки України [41, с. 1].

17 липня 2025 року Верховна Рада України призначила Прем'єр-міністром України Юлію Свириденко. «Наша мета – самодостатня економіка. Щоб усе було «Зроблено в Україні», – наголосила прем'єр-міністр. Першочергові пріоритети нового уряду – якісне забезпечення армії, масштабування виробництва української зброї, підтримка

бізнесу, комплексна дерегуляція, підвищення великої приватизації і впровадження ефективних механізмів підтримки українських виробників. [42, с. 1, 2.] Варто пригадати! В червні 2022 року, згідно зауваження Президента України Володимира Зеленського, фахівці підготували зміни до податкового законодавства з метою зниження середньої ставки оподаткування за рахунок зниження податкових ставок основних податків для пожвавлення економічної активності і зменшення частки тіньової економіки. Перш, ніж вносити запропоновані зміни до податкового законодавства, вони були винесені на розгляд Кабінету Міністрів України. Заслуговує на увагу пропозиція встановити 10-відсоткові ставки оподаткування на податок на прибуток (ПП), на податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) і на податок на додану вартість (ПДВ), а також скасувати відшкодування ПДВ для експортерів. З деяким невеликим лагом, запропоновані, саме ці зміни в податковому законодавстві, безумовно, спричинили б позитивний ефект на реальний сектор економіки, добробут населення країни, збільшення надходжень до державного бюджету та детінізацію. Вони є необхідною передумовою зміцнення економічної ролі держави. Однак, очільник уряду Денис Шмигаль 14.09.2022 року під час прес-конференції заявив, що Кабінет Міністрів найближчим часом не планує змін до Податкового кодексу, проєкт Державного бюджету на 2023 рік базується на чинній податковій базі, а в уряді є плани, як зробити Україну більш привабливою для інвесторів, однак це перспектива кількох років, яка буде вже по завершенні війни [43, с. 4]. Проте без зниження податкового навантаження для вітчизняного виробника і споживача економічна активність на території країни не пожвавиться, питання проблемних кредитів не вирішиться. Вдосконалення податкового й митного законодавства потребує гнучкості. Велика приватизація – індикатор помилкової політики уряду.

Монетарна політика ефективна за умови ефективної фіскальної політики.

Президент США напередодні американського Дня незалежності 4.07.2025 р., підписав One Big and Beautiful Bill Act – законопроект, що передбачає зниження податків і соціальних видатків (зокрема, на медицину для найбідніших), а також збільшення витрат на оборону й депортацію іммігрантів. У Сенаті «великий і прекрасний» закон Дональда Трампа пройшов завдяки вирішальному голосу віце-президента Венса, сенатори проголосували 50:50. У Палаті представників – 218:214. Тобто в обох палатах перевага незначна, але закон ухвалили. Мільярдер Ілон Маск виступив опонентом Трампа, покладаючись на свою соціальну мережу X, в яку запустив опитування: «Чи повинні ми створити партію Америки?». З понад мільйона учасників цього «референдуму» понад 60% відповіли «так». Трамп у відповідь заявив, що Маск просто боїться, бо закон скасовує пільги на його електромобілі, і ніхто їх більше не купуватиме... Президент також пригрозив, що уряд США може розірвати багатомільярдні контракти з компаніями Маска. І навіть пообіцяв «перевірити», чи не варто іммігранта Маска депортувати до ПАР, де той народився [44, с. 9]. «Хоча виборці не схвалюють дії президента Трампа щодо економіки, інфляції, митних тарифів і зовнішньої політики, проте по кожному із цих питань вони й надалі більше довіряють республіканцям, ніж демократам» - пише WSS [45, с. 9].

В початку квітня 2025-го світовий гігант електронної торгівлі Amazon скасував замовлення на низку товарів, вироблених в Китаї, В'єтнамі та Таїланді. Йдеться про шезлонги, скутери, кондиціонери тощо. Причиною стали мита, які оголосив президент США Дональд Трамп. Мита, оголошені Трампом, охоплюють 185 країн, включно з Китаєм (тариф – 54%), В'єтнамом, Таїландом та навіть Україною

(мінімальні – 10%). У відповідь Китай ввів аналогічні митні заходи з експортним контролем на рідкоземельні метали. Дональд Трамп оголосив про 90-денну паузу у нових митах, які є частиною стратегії Вашингтона, хоч Китаю це не стосується [46]. Торгова війна між двома найбільшими економіками загострюється. 9 квітня США підняли мита для Китаю до 125%, звинувативши Пекін у «відсутності поваги до світової торгівлі». Китай відразу ж відповів підвищенням до 84%. [47].

Висновки. Важливо! В одному із ключових висновків Звіту про міжнаціональний борг на початок 2023 року від Світового банку відзначено, що ціноутворення окремих країн виходить за межі ринкових і запропоновані інвесторам припадні відшкодування в ринкових бондах США і Європи – все це в результаті спричинило до чистого відпливу 127,1 трильйонів дол. США від країн з низькими і середніми доходами до пред'явників бондів в 2022 році [48]. З вересня 2024-го дохідність цінних паперів у світі знову почала зростати, що призвело до сукупних втрат на ринках облігацій до початку 2025-го у розмірі близько 11 трлн. дол. США [49]. Дохідність цінних паперів зростає внаслідок збільшення державного боргу, по причині довготривалого дефіциту держбюджету та дефіциту платіжного балансу, зростання витрат на війну і оборону. Зростання дохідності цінних паперів супроводжується інфляцією, зниженням курсу національної валюти, її знеціненням і шахрайськими операціями.

Країни G10 у сукупності мали на початок 2025 року майже 14 трлн. дол. США боргу з терміном погашення, що настає, причому частка США – понад 10 трлн. дол. США (див. табл.). Масштабне рефінансування є серйозною проблемою для ринків. В початку 2025-го США обслуговували свій борг за середньою ставкою 2,71%. 29,6%

держборгу США підлягають погашенню 2025 року. Згідно прогнозу від січня 2025 року вартість рефінансування боргу США, термін погашення якого настає у 2025 році, може зрости на 57-87% залежно від структури нових державних зобов'язань. Країни G10 - «Група десяти» («The Group of Ten») – 10 держав, що підписали в 1962 році в Парижі Генеральну угоду про позики. З 1964-го року до G10 приєдналася Швейцарія, але назву не було змінено. В США й Італії дефіцит бюджету 7% ВВП, в Франції – 6% ВВП, в Бельгії та Німеччині – 4% і 3% відповідно, в Японії та Великій Британії – 2% ВВП, в Канаді та Швеції – 1% ВВП, в Нідерландах та Швейцарії бюджети збалансовані. Борг Японії у %-ках до ВВП – 245%, Італії – 142%, США – 132%, Франції – 124%, Бельгії – 119%, Великої Британії – 108%, Канади – 96%, Німеччини – 58%, Нідерландів – 49%, Швеції – 32%, Швейцарії – 27% [50].

19 лютого 2025 року Міністерство фінансів України спільно з Національним банком України провело свій перший аукціон з обміну державних облігацій (switch-аукціон) на внутрішньому ринку з використанням нової функції платформи Bloomberg, через яку проводяться аукціони державних облігацій з 2019 року. На внутрішньому ринку за рахунок випуску ОВДП залучено 638,4 млрд. грн., на зовнішніх ринках – 1 трлн 900,7 млрд. грн. [51, с. 2]. 7515,21 млрд. грн., або 180,97 млрд. дол США становив за станом на 31.05.2025 державний та гарантований державою борг України, у т.ч. внутрішній – 25,69% від загальної суми, зовнішній – 74,31%. [51].

Згідно ухваленого 8 квітня 2025-го розпорядження КМУ «Про схвалення звіту про виконання Закону України «Про державний бюджет України на 2024 рік», доходи держбюджету становили 3,12 трлн. грн. (40,3% ВВП). 773,9 млрд. грн. доходу бюджету (24,8%) – гранти від міжнародних партнерів. Видатки становили – 4,49 трлн.

грн. (58,01% ВВП). Фінансування сектору безпеки і оборони – пріоритет уряду – 2,97 трлн. грн. (37,85% ВВП), або 93,01% доходу держбюджету. Бюджет виконано з дефіцитом 17,7% ВВП. [52].

Таблиця 1

**Інформація про боргові зобов'язання та їх погашення
країн G10 у 2025 році [49]**

Країна	Борг, млн дол. США	Погашення боргу у 2025 р.	Відсоток погашення боргових зобов'язань у 2025 р.	Середня процентна ставка, %	Середній термін погашення боргових зобов'язань, років	Дефіцит бюджету, % ВВП	Борг/ВВП, %
США	33 848 113	10 003 441	30	2,71	5,8	-7	132
Японія	8 798 910	1 554 746	18	0,80	8,6	-2	245
Велика Британія	4 303 811	415 753	10	2,14	13,8	-2	108
Франція	3 518 905	467 526	13	1,70	8,1	-6	124
Італія	3 257 862	446 226	14	2,81	7,0	-7	142
Німеччина	2,214,540	333 013	15	1,48	7,6	-3	58
Канада	1 419 373	363 829	26	2,58	6,1	-1	96
Бельгія	633 193	67 576	11	2,15	10,7	-4	119
Нідерланди	594 043	63 786	11	1,51	8,4	0	49
Швеція	216 305	141 435	65	1,36	2,2	-1	32
Швейцарія	120 046	16 889	14	1,51	11,1	0	27
Разом		13 874 219					

За січень-серпень 2025 року до загального фонду держбюджету надійшло 1,71 трлн. грн. Видатки становили 2,5 трлн. грн. і перевищили надходження на 46,2%. Платежі з погашення державного боргу за січень-серпень 2025 року становили 404,0 млрд. грн (94,8% плану або 23,6% надходжень), платежі з обслуговування – 233,3 млрд. грн. (82,3% плану або 13,6% надходжень) [53, с. 2].

За інформацією польського видання Rzeczpospolita, з посиланням на дані ZUS (заклад соціального страхування) у Польщі легально працюють 781,8 тисяч українців, тобто 4,8% усіх працівників Польщі. Рівень зайнятості іммігрантів з України, які прибули до Польщі до 2022 року – 90%, серед українських біженців часів повномасштабної війни – понад 70%. За даними звіту BGK, на який посилається Rzeczpospolita, на кожен злотий, який українські емігранти одержують у Польщі за програмою 800+ (державна допомога у розмірі 800 злотих на місяць на кожну дитину, якій не виповнилося 18 років), вони сплачують у державний бюджет Польщі близько 5,4 злотих як податки і збори [54, с. 9]. Чинні норми підтримки українців в Польщі діють до кінця вересня 2025 року. Польський президент Кароль Навроцький наполягає, що фінансова допомога 800+ та доступ до медичних послуг мають надаватися лише тим українцям, які офіційно працюють в Польщі. Він презентував парламенту альтернативний документ. Серед запропонованих змін – посилення вимог до отримання громадянства, жорсткіші покарання за нелегальний перетин кордону тощо. Варто зауважити – українці, які працюють у польській економіці, дали 3% ВВП, а це 23 мільярди євро. «В Ірландії, Фінляндії та Угорщині анонсовано скорочення допомоги для біженців. У США припинено дію програми U4U, що ставить під загрозу десятки тисяч українців. Зростає тиск на українців в Нідерландах і Португалії, де готуються нові жорсткі санкції. ЄС

запускає нову систему перетину кордону. А українські консульства переходять на цифрову форму е-консул» [55, с. 3].

У ніч проти 10 вересня 2025 року російські безпілотники порушили повітряний простір Польщі. До збиття «Шахедів» залучили авіацію НАТО. В ЄС назвали це найсерйознішим порушенням європейського простору з боку Росії з початку війни в Україні. 12 вересня 2025 року Євросоюз продовжив санкції проти Росії до 15 березня 2026 року. Вони стосуються понад 2500 фізичних та юридичних осіб. Міністерство торгівлі США 13 вересня 2025 року анонсувало експортні обмеження проти компаній з Росії, Китаю, Індії, Туреччини та інших країн, які набувають чинності 16 вересня і стосуються 23 китайських компаній, трьох турецьких, двох з ОАЕ, по одній з Індії, Ірану, Сінгапуру та Тайваню, а також російських фірм, які постачали товари для військового комплексу Росії та експортували американську продукцію без дозволу США [56].

13 вересня 2025-го президент США Дональд Трамп заявив, що готовий ввести серйозні санкції проти Росії. Свій допис він назвав листом до всіх країн НАТО і світу і поставив вимогу, щоб долучилися й інші країни, зокрема ті, які є членами НАТО. Ще однією умовою є припинення купівлі нафти в Росії країнами-членами НАТО. А також запровадження високих тарифів проти Китаю – від 50 до 100% [55]. Свою роль лідер Америки вбачає в тому, щоб допомагати зупинити війну та врятувати тисячі українських і російських життів. «Якщо НАТО зробить так, як я кажу, війна закінчиться швидко і всі ці життя будуть врятовані! Якщо ні, ви просто витрачаєте мій час, енергію та гроші Сполучених Штатів», - слушно констатував Трамп. [57]. Зменшення відкритості економічної системи країн світу, внаслідок патерналістської митної політики кожної країни дасть поштовх для підвищення ефективності використання економічних ресурсів.

Література:

1. *Global Economic Prospects*, January 2025, P. XVII <worldbank.org/en
2. *Global Economic Prospect*. June 2025, P. 3 <www.worldbank.org
3. Global Waves of Debt Causes and Consequences <www.worldbank.org/en
4. Єрьомін А. Головна мета головування Данії в Раді ЄС: «Європа безпечна, конкурентоспроможна й «зелена». *Високий замок* (17-23.07.2025), №29, с. 9
5. Світовий банк <www.worldbank.org
6. Пендзин О. Як чорна діра в бюджеті підштовхує Кремль до нової хвилі мобілізації. *24 Канал* (10.09.2025) 05:30
7. Єрьомін А. Естонія витратить на оборону понад 5% ВВП. *Високий замок* (1-7.05.2025), №18, с. 9
8. Єрьомін А. «Москва озброюється. Щоб атакувати Захід». А Європа? Виробництво зброї там теж зростає. *Високий Замок* (26.06-02.07.2025), №26, с. 9
9. Шевченко Л. Росія хоче підірвати ядерний заряд в космосі: як вибух може оглушити та засліпити Захід. *24 Канал* (2.08.2025) 16:00
10. NASA збудує нову потужну антену для зв'язку з далеким космосом. *24 канал* (11.04.2025) 9:23
11. *24 Канал*, 4.04.2025
12. Цитата дня. *Високий замок* (2-8.10.2025), №40, с. 5
13. Макрон Е. Нова ера Європи: чому в Росії істерика та як реагує світ. *24 канал* (6.04.2025)
14. *Офіс Президента*. Брюссельські зустрічі Президента. *Урядовий кур'єр* (08.03.2025), № 50, с. 1
15. Цитата дня. *Урядовий кур'єр* (8.03.2025), № 50, с. 1
16. *Міністерство оборони України*. У пріоритеті – розвиток оборонного виробництва. *Урядовий кур'єр* (17.04.2025), №79, с. 1

17. *Міністерство економіки. Урядовий кур'єр* (9.05.2025), № 94, с. 1
18. *Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2025 року*, с. 28
19. Нова модель взаємодії із ключовим стратегічним партнером. *Урядовий кур'єр* (9.05.2025), № 94, с. 2
20. *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів. Уряд затвердив переліки критичних і стратегічних матеріалів. Урядовий кур'єр* (16.07.2025), №142, с. 2
21. Військові потреби і розвиток ОПК. *Урядовий кур'єр* (10.05.2025), № 95, с. 1
22. *Міністерство фінансів України. Фінансові партнери підтвердили підтримку. Урядовий кур'єр* (16.0.2025), № 99, с. 2
23. *Офіс Президента України, Департамент комунікацій КМУ. Урядовий кур'єр* (3.06.2025), №111, с. 2
24. Ліхтенштейн перебуває у найбільшій кризі з 2008 року: як із цим пов'язана Росія. *24 Канал* (30.05.2025) 16:02
25. Білецький П. Керівник Карпатського інституту європейських студій. Під прикриттям кормів і ліків. *Високий замок* (15-21.05.2025), №20, с. 6
26. Державні нагороди за проведення операції «Павутина». *Урядовий кур'єр* (6.06.2025), №114, с. 1
27. Фаріон І. Удар по Ірану – плюс для українців, бо знищують союзника ворога. *Високий Замок* (26.06-27.06.2025), № 26, с. 6
28. В Ірані кажуть, що вивезли свої об'єкти до удару США і не збираються зупиняти свою програму. *24 Канал* (22.06.2025) 06:29
29. *Офіс Президента України. Гаага зачекалася на здійснення правосуддя. Урядовий кур'єр* (27.06.2025), № 129, с. 2
30. Фаріон І. Американці не знімають прапорів України зі своїх будинків, підкреслюючи солідарність з нами... *Високий Замок* (24-30.07.2025), №30, с. 7

31. Єрьомін А. Саміт ШОС: Китай «опустив» Захід і пригрозив йому новими війнами. *Високий Замок* (4-10.09.2025), №36, с. 9
32. Кравцов В. Як війна змінює Японію і чому підтримка України – це більше, ніж зброя: інтерв'ю у Такамі Хірано. *24 Канал* (11.07.2025) 07:00
33. Мінцифри розвиває рішення для сучасної інноваційної економіки. *Урядовий кур'єр* (4.07.2025), № 134, с.1
34. Ворнонич А. Штучний інтелект робить нас дурнішими. *Високий Замок* (26.06-2.07.2025), № 26, с. 9
35. Єрьомін А. Одна з причин змін у настроях поляків – антиукраїнська кампанія у соцмережах. *Високий замок* (11-17.09.2025), №37, с. 9
36. *Офіс Президента, Департамент комунікацій секретаріату КМУ, Міністерство економіки України.* Нам потрібен підхід у стилі Маршалла. *Урядовий кур'єр* (11.07.2025), №139, с. 2
37. *Міністерство розвитку громад та територій.* URC – 2025: партнери готові інвестувати у наше відновлення. *Урядовий кур'єр* (15.07.2025), №141, с. 1
38. Погончук Я. «Росія не отримає свої активи, поки не відшкодує 500 мільярдів євро збитків». *24 Канал* (11.07.2025) 7:35
39. *24 Канал* (11.07.2025) 21:24
40. Цитата дня. *Урядовий кур'єр* (18.07.2025), №144, с.1
41. Цитата дня. *Урядовий кур'єр* (29.09.2025), №197, с.1
42. *Офіс Президента, Департамент комунікацій секретаріату КМУ, Укрінформ.* Головна мета – ефективність і результат. *Урядовий кур'єр* (18.07.2025), №144, с. 1, 2
43. Громов О. Нормотворчість. Три десятки змін. *Урядовий кур'єр* (16.09.2022 р.), №200, с. 4
44. Єрьомін А. Здавалося, Маск злякався Трампа й відступив. А мільярдер просто готувався до помсти... *Високий замок* (10-

16.07.2025), №28, с.9

45. Єрсьомін А. Не так Трамп сильний, як опозиція слабка. *Високий замок* (31.07-6.08.2025), №31, с. 9

46. Світовий гігант скасовує замовлення з Китаю через мита Трампа. *24 Канал* (11.04.2025), 8:14

47. *24 Канал* (10.04.2025) 11:53

48. International Debt Report 2023 / *The World Bank*, P.XVII

<www.worldbank.org

49. Purlava C. Buckle Up: Bond Vigilantes Are Back/ *Financial Sense*. 2025 <www.financialsense.com/blog/21142/buckle-bond-vigilantes-are-back

50. *Міністерство фінансів України*. Мінфін та Нацбанк провели перший switch-аукціон на платформі Bloomberg. *Урядовий кур'єр* (28.02.2025), №44, с. 2

51. *Міністерство фінансів України* <www.mof.gov.ua

52. *Міністерство фінансів України*. Видатки на оборону становили 2,97 трильйона гривень. *Урядовий кур'єр* (10.04.2025), №74, с. 2

53. *Міністерство фінансів України*. Головні джерела – податки й міжнародна допомога. Статистика. *Урядовий кур'єр* (4.09.2025), №181, с. 2

54. Єрмак Г. Українці у Польщі: злотий з бюджету – понад п'ять до бюджету. *Високий замок* (1-7.05.2025), № 18, с. 9

55. Ліщенко Ю. Польща закручує гайки для українських біженців. *Високий замок* (4-10.09.2025), с. 3

56. Батюк Н. НАТО та Європа не виконують свою роботу, - Трамп щодо санкцій проти Росії. *24 Канал* (15.09.2025) 08:45

57. Кравцов В. Ненависть між Зеленським і Путіним незбаченна – Трамп зробив нові заяви щодо війни в Україні. *24 Канал* (15.09.2025), 03:08

References:

1. Global Economic Prospects. 2025, January (P. XVII). Retrieved from <https://worldbank.org/en>. [in English]
2. Global Economic Prospects. 2025, June (p. 3). Retrieved from <https://www.worldbank.org>. [in English]
3. Global Waves of Debt: Causes and Consequences. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en>. [in English]
4. Yeromin, A. (2025, July 17–23). The main goal of Denmark's presidency of the EU Council: «A safe, competitive, and green Europe». *Vysokyi Zamok*, No. 29, p. 9.
5. World Bank. Retrieved from <https://www.worldbank.org>. [in Ukrainian].
6. Pendzyn, O. (2025, September 10). How a budget black hole pushes the Kremlin toward a new wave of mobilization. 24 Kanal, 05:30. [in Ukrainian].
7. Yeromin, A. (2025, May 1–7). Estonia to spend over 5% of GDP on defense. *Vysokyi Zamok*, No. 18, p. 9. [in Ukrainian].
8. Yeromin, A. (2025, June 26–July 2). «Moscow is arming itself to attack the West.» And Europe? Weapons production there is also increasing. *Vysokyi Zamok*, No. 26, p. 9. [in Ukrainian].
9. Shevchenko, L. (2025, August 2). Russia plans to detonate a nuclear charge in space: How the explosion could deafen and blind the West. 24 Kanal, 16:00. [in Ukrainian].
10. NASA to build a new powerful antenna for deep space communication. (2025, April 11). 24 Kanal, 09:23. [in Ukrainian].
11. 24 Kanal. (2025, April 4). [in Ukrainian].
12. Quote of the Day. (2025, October 2–8). *Vysokyi Zamok*, No. 40, p. 5. [in Ukrainian].
13. Macron, E. (2025, April 6). A new era for Europe: Why Russia is in hysteria and how the world responds. 24 Kanal. [in Ukrainian].

14. Office of the President of Ukraine. (2025, March 8). Brussels meetings of the President. Uriadovyi Kurier, No. 50, p. 1. [in Ukrainian].
15. Quote of the Day. (2025, March 8). Uriadovyi Kurier, No. 50, p. 1. [in Ukrainian].
16. Ministry of Defense of Ukraine. (2025, April 17). Priority — development of defense production. Uriadovyi Kurier, No. 79, p. 1. [in Ukrainian].
17. Ministry of Economy of Ukraine. (2025, May 9). Uriadovyi Kurier, No. 94, p. 1. [in Ukrainian].
18. National Bank of Ukraine. (2025, June). Financial stability report (p. 28). [in Ukrainian].
19. A new model of cooperation with a key strategic partner. (2025, May 9). Uriadovyi Kurier, No. 94, p. 2. [in Ukrainian].
20. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources. (2025, July 16). The government approved lists of critical and strategic materials. Uriadovyi Kurier, No. 142, p. 2. [in Ukrainian].
21. Military needs and development of the defense industry of Ukraine. (2025, May 10). Uriadovyi Kurier, No. 95, p. 1. [in Ukrainian].
22. Ministry of Finance of Ukraine. (2025, May 16). Financial partners confirmed their support. Uriadovyi Kurier, No. 99, p. 2. [in Ukrainian].
23. Office of the President of Ukraine; Communications Department of the Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025, June 3). Uriadovyi Kurier, No. 111, p. 2. [in Ukrainian].
24. Liechtenstein faces its biggest crisis since 2008: How Russia is involved. (2025, May 30). 24 Kanal, 16:02. [in Ukrainian].
25. Biletskyi, P. (2025, May 15–21). Head of the Carpathian Institute of European Studies: Under the cover of feed and medicine. Vysoky Zamok, No. 20, p. 6. [in Ukrainian].
26. State awards for conducting the «Spiderweb» operation. (2025, June

- 6). Uriadovyi Kurier, No. 114, p. 1. [in Ukrainian].
27. Farion, I. (2025, June 26–27). A strike on Iran is a plus for ukrainians, as it eliminates an ally of the enemy. Vysoky Zamok, No. 26, p. 6. [in Ukrainian].
28. Iran says it evacuated its facilities before the US strike and does not intend to stop its program. (2025, June 22). 24 Kanal, 06:29. [in Ukrainian].
29. Office of the President of Ukraine. (2025, June 27). The Hague is still waiting for justice to be served. Uriadovyi Kurier, No. 129, p. 2. [in Ukrainian].
30. Farion, I. (2025, July 24–30). Americans keep ukrainian flags on their homes, emphasizing their solidarity with us ... Vysoky Zamok, No. 30, p. 7. [in Ukrainian].
31. Yeromin, A. (2025, September 4–10). SCO summit: China “dismissed” the West and threatened it with new wars. Vysoky Zamok, No. 36, p. 9. [in Ukrainian].
32. Kravtsov, V. (2025, July 11). How the war is changing Japan and why support for Ukraine is more than just weapons: an interview with Takami Hirano. 24 Kanal, 07:00. [in Ukrainian].
33. Ministry of Digital Transformation is developing solutions for a modern innovative economy. (2025, July 4). Uriadovyi Kurier, No. 134, p. 1. [in Ukrainian].
34. Vornonych, A. (2025, June 26–July 2). Artificial intelligence makes us dumber. Vysoky Zamok, No. 26, p. 9. [in Ukrainian].
35. Yeromin, A. (2025, September 11–17). One of the reasons for the change in polish attitudes is the anti-ukrainian campaign on social media. Vysoky Zamok, No. 37, p. 9. [in Ukrainian].
36. Office of the President; Communications Department of the Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Ministry of Economy of Ukraine.

(2025, July 11). We need a marshall-style approach. Uriadovyi Kurier, No. 139, p. 2. [in Ukrainian].

37. Ministry of Communities and Territories Development. (2025, July 15). URC – 2025: Partners are ready to invest in our recovery. Uriadovyi Kurier, No. 141, p.1. [in Ukrainian].

38. Pohonchuk, Ya. (2025, July 11). «Russia will not regain its assets until it compensates for 500 billion euros in damages.» 24 Kanal, 7:35. [in Ukrainian].

39. 24 Kanal. (2025, July 11). 21:24. [in Ukrainian].

40. Quote of the Day. (2025, July 18). Uriadovyi Kurier, No. 144, p. 1. [in Ukrainian].

41. Quote of the Day. (2025, September 29). Uriadovyi Kurier, No. 197, p. 1. [in Ukrainian].

42. Office of the President; Communications Department of the Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Ukrinform. (2025, July 18). The main goal is efficiency and results. Uriadovyi Kurier, No. 144, pp. 1–2. [in Ukrainian].

43. Hromov, O. (2022, September 16). Rulemaking. Three dozen changes. Uriadovyi Kurier, No. 200, p. 4. [in Ukrainian].

44. Yeromin, A. (2025, July 10–16). It seemed that Musk was afraid of Trump and retreated. But the billionaire was just preparing for revenge... Vysokyi Zamok, No. 28, p. 9. [in Ukrainian].

45. Yeromin, A. (2025, July 31–August 6). Trump is not so much strong as the opposition is weak. Vysokyi Zamok, No. 31, p. 9. [in Ukrainian].

46. Global giant cancels orders from China due to Trump's tariffs. (2025, April 11). 24 Kanal, 8:14. [in Ukrainian].

47. 24 Kanal. (2025, April 10). 11:53. [in Ukrainian].

48. International Debt Report 2023. The World Bank, (P. XVII). Retrieved from <https://www.worldbank.org>. [in Ukrainian].

49. Puplava, C. (2025). Buckle Up: Bond Vigilantes Are Back. Financial Sense. Retrieved from <https://www.financialsense.com/blog/21142/buckle-bond-vigilantes-are-back>. [in Ukrainian].
50. Ministry of Finance of Ukraine. (2025, February 28). The Ministry of Finance and the National Bank held the first switch auction on the Bloomberg platform. Uriadovyi Kurier, No. 44, p. 2. [in Ukrainian].
51. Ministry of Finance of Ukraine. Retrieved from <https://www.mof.gov.ua>. [in Ukrainian].
52. Ministry of Finance of Ukraine. (2025, April 10). Defense expenditures amounted to 2.97 trillion hryvnias. Uriadovyi Kurier, No. 74, p. 2. [in Ukrainian].
53. Ministry of Finance of Ukraine. (2025, September 4). Main Sources: Taxes and international aid. Statistics. Uriadovyi Kurier, No. 181, p. 2. [in Ukrainian].
54. Yermak, H. (2025, May 1–7). Ukrainians in Poland: One złoty from the budget – over five back into it. Vysokyi Zamok, No. 18, p. 9. [in Ukrainian].
55. Lishchenko, Yu. (2025, September 4–10). Poland tightens the screws on ukrainian refugees. Vysokyi Zamok, (p. 3). [in Ukrainian].
56. Batiuk, N. (2025, September 15). NATO and Europe are not doing their job, says Trump about sanctions against Russia. 24 Kanal, 08:45. [in Ukrainian].
57. Kravtsov, V. (2025, September 15). The hatred between Zelenskyy and Putin is invisible – Trump made new statements about the war in Ukraine. 24 Kanal, 03:08. [in Ukrainian].